

VILNIUS UNIVERSITY

Lina
TAMUTIENĖ

The Construction of the Concept of Quality in Higher Education Institution

SUMMARY OF DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences,
Communication and Information S 008

VILNIUS 2019

This dissertation was written at Vilnius University between 2009 and 2018.

Academic supervisor:

Assoc. Prof. Dr. Renata Matkevičienė (Vilnius University, Social Sciences, Communication and Information – S 008).

This doctoral dissertation will be defended in a public meeting of the Dissertation Defence Panel:

Chairperson – Prof. Dr. Zenona Atkočiūnienė (Vilnius University, Social Sciences, Communication and Information – S 008).

Members:

Assoc. Prof. Dr. Tomas Butvilas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Educology – S 007);

Dr. Indra Dedze (Ventspils University of Applied Sciences, Social Sciences, Educology – S 007);

Prof. Dr. Rimvydas Laužikas (Vilnius University, Social Sciences, Communication and Information – S 008);

Assoc. Prof. Dr. Marija Stonkienė (Vilnius University, Social Sciences, Communication and Information – S 008).

The dissertation shall be defended at a public meeting of the Dissertation Defence Panel on 10th May 2019, at 11 a. m., in Room 510 of the Faculty of Communication. Address: Saulėtekio av. 9, LT-10222 Vilnius, Lithuania.

The text of this dissertation can be accessed at Vilnius University Library, as well as on the website of Vilnius University: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Lina
TAMUTIENĖ

Kokybės sampratos konstravimas aukštojo mokslo institucijoje

DAKTARO DISERTACIJOS SANTRAUKA

Socialiniai mokslai,
komunikacija ir informacija S 008

VILNIUS 2019

Disertacija rengta 2009–2018 metais Vilniaus universitete.

Mokslinė vadovė:

doc. dr. Renata Matkevičienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Gynimo taryba:

Pirmininkė – **prof. dr. Zenona Atkočiūnienė** (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Nariai:

doc. dr. Tomas Butvilas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – S 007);

dr. Indra Dedze (Ventspilio aukštoji mokykla, socialiniai mokslai, edukologija – S 007);

prof. dr. Rimvydas Laužikas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008);

doc. dr. Marija Stonkienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Disertacija ginama viešame Gynimo tarybos posėdyje 2019 m. gegužės 10 d. 11 val. Komunikacijos fakulteto 510 auditorijoje. Adresas: Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius, Lietuva.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu: <https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>.

SUMMARY

Relevance of the topic. The relevance of the topic is justified by particular attention given to quality issues both in scientific debates, in the higher education policy of the European Union and Lithuania and in management practice of higher education institutions. Significance is attached to the topic of quality by the change taking place in the higher education area, the objectives of the Bologna process, reformation of national higher education. The impact of globalization and internationalization, new public management trends and their influence on the reformed higher education system, the shift in the value paradigms of higher education promote to reconsider not only such issues as effectiveness of quality management, implementation of the quality assurance system, quality culture development in higher education institutions but also fundamental matters such as how quality is understood at the higher education institution and in higher education in general? The thesis gives prominence to the development of the conception of quality, which consists of numerous processes, interactions of actors and links between different contexts.

Analyzing the construction of the concept of quality, the communicative approach is given prominence by the perspective of *translation*. This approach enables to analyze processes when the idea is transferred from one context to a new one, in which it is applied and interpreted anew. The term *translation* is used in the thesis based on the works of Barbara Czarniawska and Bernward Joerges (1996), Kerstin Sahlin and Linda Wedlin (2013), introducing the Lithuanian equivalent of the term.

Scientific literature (Westerheijden, Kohoutek, 2013; Stensaker, 2007; Westerheijden, Stensaker, Rosa, 2007) substantiates the standpoint that speaking about quality and the higher education institution, the term *translation* is more appropriate than *implementation*. It is namely the approach of *translation* that allows

focusing not on quality as a process on the management plane (effectiveness issues – *How?* – giving prominence to implementation) but on quality as meaning on the discursive plane (semantic issues – *What?* – giving prominence to the conception). It is aimed to identify in the dissertation how the conception of quality is constructed at the higher education institution substantiating *translation* of quality as idea into the context of the higher education institution. The relevance of the choice of this approach for the analysis of the topic lies in the possibility that creating the conception of quality reveals „semiotic dimension and highlights both the interpretive component of translational processes and their generative, creative potential“ (Simeone, Secundo, Schiuma, 2016, p. 3).

The specificity of management of higher education institutions comes to prominence when it is compared with the practice of business enterprises (Kasperavičiūtė-Černiauskienė, Serafinas, 2016). The specificity of higher education institutions is emphasized by various new practices and models taken over from business area and implemented (e.g., services marketing, the principles of corporate social responsibility, etc.). On this platform of higher education as *translations*, the central position is occupied by quality as idea: its epistemology with regard to higher education is associated with business practice. Scientists note that quality as idea was transferred to the higher education area (and education in general) from the business and production sphere (Elassy, 2015; Valiuškevičiūtė, Žiogevičiūtė, 2006; Valiuškevičiūtė, Druskytė, Mikutavičienė, 2004; Newton, 2000, 2002; Thornhill, Lewis, Saunders, 1996), quality management models are analyzed as models adapted according to business practice, as suitable or unsuitable for higher education institutions (Blanco-Ramírez, 2015; Rosa, Sarrico, Amaral, 2012). In theoretical research, it is sought to apply the concept of quality taken over from production and business to the specificity of higher education, including theories of both education studies and management (Mizikaci, 2006; Srikanthan, Dalrymple, 2003). Topics

of activities of higher education institutions and the change in the concept of quality in theoretical and empirical research are highlighted through the paradigm shift (elite higher education *vice versa* mass higher education) and manifestation of public interest (institutional autonomy *vice versa* public accountability).

The attention to the topic of quality in this dissertation is concentrated on the institutional context, giving prominence to the development of the conception of quality in the institutional context. The institutional context in the dissertation is investigated based on the example of state colleges of Lithuania. As R. Pinheiro and B. Stensaker (2014) emphasize, in recent decades, the European higher education system underwent numerous reforms. One of the systemic changes being the development of a binary higher education system. Strategic positioning of higher education institutions, determined by changes in the environment and requirements, is analyzed in scientific literature in two ways. On one hand, differences in the development of universities and colleges are not highlighted underlining the institutional response to state policy implemented by analogous mechanisms (Fumasoli, Huisman, 2013). On the other hand, strategic positioning is given prominence as a specific feature of the sector (e.g., non-university), which is determined by the change in the system of higher education and implementation of the quality assurance system (Elken, Røsdal, 2017; Skolnik, 2016).

The non-university sector is purposefully chosen as an example of a certain institutional context for analyzing the construction of the conception of quality. It is important to note that the non-university sector is more associated with implementation of labour market expectations, is more influenced by the change in specialist education trends. The *applied* nature of colleges (in international practice, colleges are referred to as *universities of applied sciences*) is given prominence by essential provisions in the definition of activities entrenched in the Law on Science and Studies (2009).

Taking into account the internationally and nationally entrenched approach regarding responsibility of the higher education institution for quality of activities and the importance of the concept of quality for higher education development, accentuated in the scientific discourse (Kohont, Nadoh Bergoč, 2010), it is relevant to go deep into the very conception of quality and its development at the higher education institution.

Exploration of the topic. The topic of quality in higher education is considerably analyzed in scientific literature in the research of both foreign scientists (Elken, Stensaker, 2018; Manatos, Sarrico, Rosa, 2017; Prisacariu, Shah, 2016; Lemaitre, 2012; Filippakou, 2011; Harvey, Williams, 2010; Houston, 2010; Newton, 2010; Kemenade, Pupius, Hardjono, 2008; Saarinen, 2008; Srikanthan, Dalrymple, 2007; Lomas, 2002; Harvey, Green, 1993; etc.) and Lithuanian scientists (Misiūnas, Stravinskienė, 2010; Adomavičienė, Pukelytė, 2010; Ruževičius, Daugvilienė, Bacevičiūtė, 2009; Serafinas, Ruževičius, 2009, 2007; Bacevičiūtė, Ruževičius, 2008; Ruževičius, Daugvilienė, Serafinas, 2008; Valiuškevičiūtė, Žiogevičiūtė, 2006; Pociūtė, 2005; etc). The increasing attention to the topic of quality in the scientific discourse, particularly in recent decades, pertains to the change in the higher education area (Lust, Huber, Junne, 2018; Frølich, Huisman, Slipersæter, Stensaker, Bótas, 2013; Sutić, Jurčević, 2012; Mainardes, Alves, Raposo, 2010), giving prominence to the trends of new public management, which determine the intentions of strategic positioning (Silander, Haake, 2017), of benefit and accountability (Lust, Huber, Junne, 2018), attaching significance to the interests of stakeholders (Marić, 2013) and marketing processes (Sutić, Jurčević, 2012; Poole, 2010) in the field of higher education. The analysis of scientific literature on the issues of quality in higher education enables to state that the in-depth analysis of the topics on the concept of quality necessitates to refer to research on quality management, quality assurance systems and quality culture in higher education institutions, because the construction of the conception of

quality employing the communicative approach has not been analyzed.

In the scientific discourse, the topic of quality in higher education is extensively analyzed in quality management and quality assurance paradigms, disclosing the effectiveness of processes of the higher education institution's activity, the importance of quality measurement and impact on performance. The research highlights factors and obstacles of improving the quality of activities (Mohammad Mosadegh Rad, 2006; Newton, 2002, 2000), accentuates topics related to indicators confirming achievement of quality (Njiro, 2016; Wächter *et al.*, 2015), emphasizes the importance of stakeholders' participation in the higher education institution's management processes (Prisacariu, Shah, 2016; Schindler, Puls-Elvidge, Welzant, Crawford, 2015; Blanco-Ramírez, 2013; Newton, 2010; Katiliute, Neverauskas, 2009; Kemenade, Pupius, Hardjono, 2008; Vlăsceanu, Grünberg, Pârlea, 2007).

In Lithuania, scientists have conducted more studies on quality management systems. Dissertations on quality management in higher education institutions substantiate the quality management system at the college (Misiūnas, 2008), the quality assessment system of university studies (Savickienė, 2005), present parameters for assessing quality of internationalized studies (Juknytės-Petreikienė, 2011), explored factors influencing the choice to implement the ISO 9001 Standard in institutions of higher education and studies of Lithuania (Kasperavičiūtė-Černiauskienė, 2014). Scientific articles assess the impact of quality management processes on performance and effectiveness of higher education institutions (Misiūnas, Stravinskienė, 2010; Serafinas, Ruževičius, 2009, 2007), quality culture is operationalized through dimensions responding to quality management functions and levels (Valiuškevičiūtė, Žiogevičiūtė, 2006; Pociūtė, 2005).

Research on quality management in higher education institutions draws attention to the fact that quality management or assurance

systems make no sense without the foundation of organizational culture and values (Veiga, Rosa, Amaral, 2011; Stensaker, 2007), that an important role in the quality management system falls on leadership and communication, generating a common understanding and maintaining a positive connotation of quality. There is scientific research giving prominence not only to the factors of quality management, its effectiveness in higher education but also to the importance of the common understanding of quality in the implementation of quality assurance systems (Goff, 2017; Schindler, Puls-Elvidge, Welzant, Crawford, 2015; Žemienė, 2012). Research on quality management accentuates communication, which determines success of implementation of the system (Misiūnas, Stravinskienė, 2010) and its effectiveness (Mohammad Mosadegh Rad, 2006), ensures awareness of service users and understanding of their needs (Lagrosen, Seyyed-Hashemi, Leitner, 2004), employee participation and engagement (Yavas, 1995; Thornhill, Lewis, Saunders, 1996). The above-mentioned scientific research highlights the topics of *implementation* of quality (of quality management or quality assurance systems), attaching significance to structural and managerial change of higher education institutions. Scientific research results demonstrate that, in addition to other quality management factors (leadership, employee engagement and commitment to quality, etc.), emphasis is placed on effective communication of the higher education institution. In this paradigm, communication of the higher education institution is associated with *effectiveness* of processes, ensuring dissemination of information.

Research employing the institutional paradigm, giving prominence to relations with the external environment and functioning of higher education institutions in the system. Higher education management reforms taking place in Europe in recent decades pertain to implementation of the principles of new public management, which in the context of the institutionalism theory is referred to as pressure regarding accountability and meeting the stakeholders' needs

(Manatos, Rosa, Sarrico, 2015; Paradeise, Thoenig, 2013). According to scientists (Elken, Stensaker, Dedze, 2018; Elken, 2017; Henningsson, Jörnsten, Geschwind, 2017; Prisacariu, Shah, 2016; Jarvis, 2014; Reale, Seeber, 2011; Papadimitriou, Westerheijden, 2010), the pressure experienced by higher education institutions modifies the understanding of quality and manifestation in the institution's internal management processes. Theoretical and empirical research that is based on understanding of external pressure entrenched in the institutionalization theory discloses how higher education institutions strategically define their activities (Frølich, Huisman, Slipersæter, Stensaker, Bótas, 2013), seek to ensure legitimacy of their activities and due to experienced pressure acquire isomorphic forms (Fumasoli, Huisman, 2013).

From the standpoint of Scandinavian institutionalism, scientific literature describes *travelling* ideas and their impact on institutional change and decision-making processes (Sahlin, Wedlin, 2013). This approach is substantiated in the research on public sector and public reforms (Boxenbaum, Pedersen, 2009), on the change of higher education institutions (Gornitzka, Stensaker, 2014; Paradeise, Thoenig, 2013; Ramirez, Christensen, 2013). The conception of the *travelling* idea attaches significance to the potential of idea to spread between contexts in which by creating interactions between different actors and this way changing the initial idea and the organization itself, *translation* is implemented. The concepts of *travelling* ideas and *translation* in the scientific discourse are united by the efforts to reveal how identities (Delmestri, 2009) and conceptions that are significant for the development of the organization (Boersma, van den Heuvel, van Marrewijk, 2012) are constructed. Scientific literature highlights the preconditions for investigation of quality as meta-idea and *travelling* idea (Stensaker, 2007; Dobosz-Bourne, Kostera, 2007), underlining difference of contexts of quality as idea and factors enabling dissemination of the idea.

The analysis of exploration of the topic demonstrated that many scientists choose topics of quality in higher education but the object of their research is quality management aspects; i.e., *operation* of quality at the higher education institution is analyzed, the concept of quality is recorded as a certain attitude to quality existing at the higher education institution. It can be stated that the focus regarding quality of the higher education institution's activity is on understanding processes and results, describing effectiveness of the higher education institution's quality management system, the impact of performed procedures on measured performance indicators.

It is acknowledged that dissemination of quality as idea was considerably influenced by new public management, which determined a certain paradigm shift in the management of higher education; from the institutionalism standpoint, a certain institutional response of higher education institutions to external pressure. The theoretical analysis is dominated by a clear attitude that the quality as idea is related to the actors of the higher education system (stakeholders) and their interests. However, *travelling* of quality as idea between contexts (normative and institutional) and *translation* into the higher education institution's context while creating the conception of quality has not been studied. The analysis of the exploration of the topic shows the lack of theoretically and empirically grounded element how the understanding of quality is formed in the institutional context, how the form and content of the *travelling* idea are reconstructed into the conception of quality.

This dissertation gives prominence to the **issues requiring scientific substantiation**, which would allow linking the principles of quality as *travelling* idea and of its *translation* into the institutional context with the concept of constructing the conception of quality. The addressed **scientific problem** is defined by questions: How do higher education institutions construct the conception of quality, simultaneously responding to the requirements of external

environment (imperatives of quality) and balancing the interests of different actors of the higher education system?

The object of the research is construction of the concept of quality in the non-university higher education sector.

The aim of the research is to identify the specificity of the concept of quality and issues of its construction in higher education institution, upon theoretical and empirical exploration of *translation* of quality as idea into institutional context.

Research objectives:

1. To identify the contexts of dissemination of quality as idea in the higher education system and assess their importance for the formation of the concept of quality.

2. To establish the preconditions and specificity of *travelling* of quality as idea between different contexts, emphasising the role of actors and their interests in the *translation* process.

3. Applying the communicative approach, to identify the processes and meanings of *translation* of quality as idea, which determine manifestation of quality as idea at the higher education institution.

4. Based on the analysis of contextualization of quality as idea in the strategic documents of state colleges of Lithuania, to investigate ways of *translation* and manifestation of actors' interests in the concept of quality.

Defended statements:

1. In the system of higher education, *travelling* of quality as idea between contexts is described by the stages of decontextualization (at the international and national levels) and contextualization of quality as idea (at the institutional level): the imperative of quality is *translated* from the normative context of higher education into the institutional context.

2. *Translation* of quality as idea in the institutional context is based on the communicative approach that allows to assess the involvement (direct and indirect) of actors of the higher education system in the process and creation of meanings.

3. Construction of the conception of quality in the institutional context encompasses *translation* and *meta-translation* of quality as idea. The *translation* process reveals the identity of the form of quality as idea as a response to the imperative of quality, encoded in the normative context. *Meta-translation* reveals the formation of quality as the content of idea, which gives prominence to the efforts to generalize different interests for quality in the system of meanings.

4. *Translation* of quality as idea into the institutional context results in the *meta-agreement* between actors and actants, which in strategic documents is recorded through agreed performance indicators.

5. Application of the paradigm of the new public management in the sphere of higher education institution implies the importance of the role of stakeholders, strenghtens the need of the involvement of stakeholders in construction of the concept of quality. The existing formal involvement of stakeholders determines more one-way communication of higher education institution and the rhetorical expression of the interests of stakeholders in the constructed concept of quality.

Research methods. Looking for theoretical reference points for investigation of the conception of quality in higher education institutions, this dissertation employs the institutionalism theory and the *translation* approach. The analysis of scientific literature is applied to form the theoretical basis of the dissertation, analyzing interpretative possibilities of theoretical viewing of institutionalism and Scandinavian institutionalism, describing the concept of quality in the higher education area, substantiating the preconditions and conditions of *translation* of quality as idea. Meta-analysis enables to summarize primary (international and national documents) and secondary (studies, reviews, projects) data, which open up the meanings of decontextualisation of quality as idea. The analysis of strategic documents of state colleges of Lithuania is performed seeking to investigate contextualization of quality as idea. Experts' interviews are carried out in order to find out the basic preconditions

and factors of *translating* quality as idea into the context of the higher education institution. Descriptive statistics, qualitative and quantitative content analysis are applied analyzing and interpreting the data obtained during the experts' interviews and document analysis data.

The design of the empirical study of the dissertation is grounded on the combination of methods: the data obtained during the experts' interviews enable to deepen the analysis of documents of higher education institutions.

Structure of the dissertation. The dissertation consists of the introduction, two parts (theoretical and empirical), scientific discussion, conclusions, recommendations, the list of bibliographic references, annexes.

The first part of the dissertation discusses the theoretical approaches of institutionalism, giving prominence to one of the varieties of institutionalism – Scandinavian institutionalism. The insights of Scandinavian institutionalism justifying the *translation* approach for the research on the conception of quality of the higher education institution are analyzed. Research on the *translation* paradigm and its results are generalized revealing two directions: horizontal and vertical *translation*, because namely the manifestations of the latter variant are analyzed in the empirical part of the thesis. Highlighting the specificity of quality as idea in higher education, the analysis of scientific literature summarizing main theoretical topics of discourse on quality in the higher education area is presented. In this part, the analysis of the scientific literature is followed by the summary of characteristics of described quality as idea, identification of contexts of dissemination of quality as idea and generalisation of the role of actors of the higher education system.

The second part of the dissertation presents the results of the empirical research. To analyze the research object of the dissertation, a three-stage study is constructed in the dissertation. The first two stages correspond to the logic of the analysis of *translation*: the first

stage is intended for studying decontextualisation of quality as idea (international and national documents, studies and reviews of higher education are analyzed), the second stage investigates contextualization of quality as idea based on the case of state colleges of Lithuania. Creation and incorporation of the conception of quality into the management system of the higher education institution requires extensive documentation – formal and structural manifestation of quality as idea; therefore, the selected method of analysis of strategic documents of state colleges of Lithuania enables to assess statements recorded in strategic and performance improvement plans of higher education institutions, quality policy documents about objectives of quality as manifestation of the conception of quality. The research sample includes strategic documents of 12 state colleges of Lithuania (strategic and performance improvement plans, quality policy documents). The analysis of documents is performed employing *editing rules* (Sahlin, Wedlin, 2013) enabling to explore regularities of formulating and contextualizing the meanings of quality as idea in the strategic documents of state colleges of Lithuania. In the third stage of the research, experts' interviews are carried out in order to find out the basic preconditions and factors of *translation* of quality as idea into the context of the higher education institution. The research involves experts who are able to disclose the insights into quality as idea at the international, national and institutional levels respectively.

The scientific discussion presents the analysis of the results obtained in the research on construction of the conception of quality at the higher education institution, interpreting the data obtained during experts' interviews and underlining the insights of the dissertation supplementing the scientific research field.

Theoretical significance and scientific novelty. Construction of the concept of quality at the higher education institution as the object of scientific research has not been studied. Until now, the dissemination of quality as idea has been emphasized through the

characteristics of *implementation*, highlighting stakeholders' involvement in the quality management processes of the higher education institution. The theoretical significance of this dissertation is substantiated by the expanded notional field of the higher education institution's quality as idea. Theoretical significance is evidenced not only by theoretical and empirical substantiation of *translation* of quality as idea at the institutional level but also by proposing the concept of *meta-translation*, revealing the essence of constructing the concept of quality at the higher education institution.

Scientific novelty is justified by the fact that continuing research on quality as idea, dissemination of quality as idea between contexts and application in the institutional context are highlighted: the thesis is based on the interpretations of the *travelling* idea and the theoretical approach of *translation*. Taking into account that quality as idea has multiple meanings and is contextual, formed by respective actors in different contexts, this dissertation aims to look at the conception of quality in a new way from the perspective of construction. It should be noted that scientific research has not revealed *how* quality as idea is transferred from one context to another and *how* the idea is institutionalized at the higher education institution. It is relevant to investigate the scientific problem of dissemination of quality as idea at the higher education system levels, the peculiar insights into which can be revealed through the theoretical approach of *translation*. At present, there is a lack of empirically grounded research on institutionalization of quality, enabling to reveal manifestation of quality as idea in the strategic documents of higher education institutions.

The approach of *translation* in the scientific discourse of Lithuania has not been given prominence yet, neither there is research in communication and information sciences based on this approach. There is a lack of definitions of terms used in the dissertation in the scientific terminology of Lithuania, therefore, the list of proposed Lithuanian term equivalents is presented in the dissertation.

The dissertation research distinguishes itself by its **practical significance**, as the presented analysis of *translation* of quality as idea can be used to formulate strategic decisions of higher education institutions and quality policies.

Research limitations. The theoretical concept of quality is analyzed as generally applicable to both universities and colleges. The empirical research is modelled on the grounds of the case of the non-university sector; i.e., the analysis of constructing the conception of quality is based on the example of Lithuanian state colleges but substantiating potential generalising type of constructing the conception of quality. Although the dissertation research is purposefully orientated to the college sector and to contextualisation of the conception of quality based on the example of state colleges of Lithuania, the wording of the title of the dissertation is in the adverbial modifier of place in singular: *in higher education institution*. This formulation enables to highlight the position of the higher education institution in general and the generalizing trend of the analysis: universities and colleges, which form the binary higher education system in Lithuania, operate in the same conditions; are subject to analogous requirements of activity legitimacy, quality assurance, etc.

Generalization of results. The conducted analysis of the empirical research data (EU and national documents, strategic documents of state colleges of Lithuania, experts' interviews) allows to summarize the peculiarities of constructing the conception of quality. Analyzing *translation* of quality as idea into the institutional context, it came to prominence that 1) *translation* of quality as idea is modelled by the quality assurance system, which defines the instruments of political power used at the international and national levels as the context of higher education regulation; 2) At the institutional level, quality as idea *translated* into the context of the higher education institution reflects the response of the higher education institution to the imperative of quality.

International and national documents regulating higher education express quality as idea formally: the imperative of quality for the higher education institution is recorded. Research results enable to describe the international and national levels as the normative context in which various institutions (forming and implementing the policy of higher education) and networks of actors (associations of higher education institutions) operate and enable *travelling* of quality as idea. These actors are attributed the functions of formulation and mediation of quality as idea in *translation*. Research results demonstrate that the conception of quality of the higher education institution cannot be analyzed separately from the imperatives of quality formulated at international and national levels. The international level can be described as a field of generalized agreements that needs to be taken into account and understood to know what is happening in the higher education area, what directions of development are highlighted, what interests are given prominence, etc. In the national policy, stakeholders' interests are summarized by formulating aims of higher education and priorities of the national higher education policy.

The results of research on contextualization of quality as idea at the institutional level (in the strategic documents of state colleges of Lithuania) allow to define the essential meanings of *translating* quality as idea in the non-university sector: quality is understood as the meaning generalizing the main activities of the higher education institution, disclosing the place in the higher education system. The analysis of documents of higher education institutions highlights the system of meanings of quality, which defines the priorities and fields of activity according to the institutional mission attributed at the national level and describes the directions of development according to international requirements.

The system of meanings of quality in the strategic documents of state colleges of Lithuania is formed according to three main attitudes to quality: state/public, academic and economic (of labour market/employers). The dominant state/public attitude in the

conception of quality attaches significance to the meanings of universal good creation and compliance (certification and accreditation): the findings of the research in the concept of quality highlight orientation of Lithuanian state colleges to the interest of the state, grounded on the categories of accountability and responsibility. This responds to the scientists' insights that quality as idea in higher education institutions gives prominence to external stakeholders (Elken, 2017) and to implementation of responsibility and accountability.

The results of the empirical research demonstrate that the foundation of the meanings making up the content of quality of higher education is certain interests grounded on the approach of value (provided/acquired at the higher education institution). The analyzed data show that two reference points are important for the formation of the conception of quality of higher education: higher education institution's input and output. Experts' interviews conducted during the research enable to state that international and national level experts emphasized the conception of quality orientated to output, while institutional level experts (especially the heads of colleges) gave prominence to the elements of input in the conception of quality of higher education. The latter conception of quality highlights the efforts of colleges to compete for input (better preparation of students, creation of the environment and more professional teachers), this way presupposing the conception of quality as the direction of institutional activities grounded on quality resources.

Research results demonstrate that the conception of quality is based on agreed matters. The aspect of *agreement* emphasizes both the strategic importance of quality and the essence of *translation*. Research results justify that construction of the conception of quality cannot be analyzed separately from the strategy and quality management at the higher education institution. The empirical study enables to state that agreement takes place during *translation* because the result – the contextualized conception of quality – reveals actors'

generalized interests. Construction of the concept of quality in higher education institutions highlights the dual function of communication: on the one hand, communication helps to form a systemic approach to quality in the higher education institution, on the other hand, communication activities formulate the response to external environment (stakeholders) about the level of quality (meeting of expectations).

Quality as idea is *translated* into the strategic documents of the higher education institution for two main reasons: as integration into the system (binary, national, international) guaranteed by the isomorphic form and as highlighting of stakeholders' interests (agreement about indicators and communication about performance through the concept of quality). Applying the understanding of *translation* as a clash of interests (in case of quality as idea, a clash of stakeholders' interests), agreement is treated as the essential choice determining the meanings dominating in the content of the conception of quality.

Conclusions

In this dissertation, the attitude to constructing the conception of quality of the higher education institution as the communicative process is entrenched on the grounds of: a) the approach of *translation*, which enables to investigate processes of dissemination of ideas and their application in different contexts, actors' influence on the process of *translation* of ideas and application of the idea in a new context; 2) the empirical study, which allows to evaluate factors of *translation* of quality as idea in the higher education sector and manifestation of quality as idea in strategic documents of state colleges of Lithuania. The main parameters of *translation* of quality as idea, according to which the construction of the conception of quality at the higher education institution is described in the dissertation, are as follows: contexts of dissemination of quality as idea (normative and institutional); processes of *translation* of quality as idea (factors, stages and actors of processes); results of *translation* (form and

content, artefact of quality and conception of quality).

1. The specificity of contexts of quality as idea is grounded on the aspects of the higher education system and the development of higher education institutions, highlighted by changing requirements and expectations for higher education. The potential of *travelling* of quality as idea is emphasized by the emergence of the idea in the industry and business sector and its subsequent application to the activities of higher education institutions: quality as idea was *translated* into the higher education area to solve analogous problems at the time when market regulation and economic efficiency principles were introduced to the higher education sector.

2. The approach that the analysis of *translation* of quality as idea requires separation of the normative context (including international and national levels of the higher education system) from the institutional context proved out in the dissertation. In the higher education area, quality as idea is formalized at the international level, while aims of higher education and quality assurance requirements are defined in the national policy. The theoretical analysis of quality as idea and the empirical study allow to treat international and national levels as the common normative context, which is formed by the political power and its actors (higher education policy makers and implementers). In the normative context, individual actors and certain structural forces (e.g., associations, working groups, etc.) operate. It is worth nothing that the role of intermediaries in the process of *translation* of quality as idea can also be described (e.g., guidelines for quality assurance as an actant, agency for quality assessment as an institutional actor).

3. The role of actors acting in the normative context in the process of *translating* of quality as idea is described by the position of the sender: to “push out” the idea and enable its dissemination through structural mechanisms, the regulatory function. In the normative context, quality as idea is decontextualized and abstracted – this way it acquires the form of imperative of quality and meanings with

positive connotation. The imperative of quality is a general type intention that attaches significance to the responsibility of the higher education institution for implementation of the mission and set requirements. The interests of the actors of the higher education system are generalized at the national level, emphasizing aims of higher education, orientation to labour market needs and creation of the universal good.

4. *Translation* of quality as idea in the context of the higher education institution is grounded on the communicative approach enabling to analyze processes (actors' participation while *translating* the idea) and meanings (semantics of *translation* of quality as idea). *Translation* is separated from *traveling* of idea by the essential communicative condition – the active process, the change of meanings. The research revealed that *translation* of quality as idea in the institutional context is enabled by actors and manifestation of their interests. Maintaining the logic of the communicative approach, the research enables to identify actors as initiators and implementers of the process; and their interests, as the basis for formation of meanings. Actors acting in quality management of the higher education institution – management, staff (academic and other staff), students, alumni and employers – both directly and indirectly participate in the process of *translation* of quality as idea too, and their interests model potential meanings in the conception of quality. Speaking of both dissemination of quality as idea, application in the institutional context and of the construction of the conception of quality, there appears a necessity to assess different actors and their interests related to higher education in general and to performance of the higher education institution. The approach to generalize interest groups (the state, labour market, academic community of the higher education institution) and to reveal the influence of their attitudes on the change of quality as idea proved out in the dissertation.

5. The performed data analysis of the empirical study (the analysis of international and national documents, strategic documents of state

colleges of Lithuania, experts' interviews) enables to answer the question how quality as idea is contextualized at the higher education institution. The institutional context is characterized by the aims and processes of quality management, which are part of the overall management of the higher education institution. Quality as idea is *translated* from the normative context of higher education to the institutional context according to the procedures of the quality assurance system. In the institutional context, *translation* of quality as idea requires network interaction (formal and informal communication involving actors into the discussion of quality as idea) so that it is possible not only to implement quality assurance procedures but also to contextualize quality as idea at the higher education institution.

6. Investigation of *translation* of quality as idea into the institutional context highlighted different levels of *translating* the form and content of quality as idea. Research results demonstrated that *translation* of quality as idea is insufficient for construction of the conception of quality. The result of *translation* of quality as idea in the institutional context shows representation of quality as idea. Construction of the conception of quality requires *meta-translation*; i.e., simultaneous development of the system of meanings and of the content of quality as idea, which takes place in the process of mutual or network communication, when systems of meanings are created through interactions and interpretations.

7. In the institutional context, the role of actors of *translation* of quality as idea is defined not only by their functions (participation, involvement, as in quality management) but also by the implicit manifestation of their interests, which determines the necessity of additional *translations*, otherwise, *meta-translation*. Actors of *translation* of quality as idea in the institutional context are attributed the dual role: they directly participate in processes and/or participate indirectly, expressing their interests and expectations regarding quality. Considering the important role of stakeholders in quality

management of the higher education institution and significance attached to the actors of *translation*, in the process of constructing the conception of quality, stakeholders are understood as actors; while their (or their groups') interests influencing the conception of quality, as actants.

8. Having conducted the research, it was found that the most significant impact on the conception of quality constructed in state colleges of Lithuania is made by state regulation: how the prioritized meanings of compliance disclosed in the conception of quality justify the objectives of legitimation and entrenchment of colleges in the higher education system. The analysis of empirical research data enables to conclude that the conception of quality recorded in the documents of state colleges of Lithuania is grounded on the procedural operation of quality assurance. Research results demonstrated that the result of *translation* of quality as idea in the institutional context is the artefact of quality (formalized manifestation of quality as idea). Mimetism (using labels) denotes identical forms that are chosen seeking to communicate accountability.

9. The result of *meta-translation* of quality as idea is the generalized interests of actors that have come to prominence in the conception of quality. The research demonstrates that *meta-translation* in the conception of quality shows institutional efforts to balance public, market and academic attitudes. Because *travelling* of quality as idea takes place according to formally coded quality assurance logic intended for implementation of the intentions of the new public management paradigm, this explains prevalence of the public attitude in the conception of quality. Other attitudes influencing construction of the conception of quality are the market attitude and the academic attitude. The academic attitude in the conception of quality gives prominence to the quality of teaching and student-centred teaching, the attitude of the labour market (employers) potentially reflects the applied nature of college activities. Combination of actors' interests grounding *meta-translation* of quality

as idea, when state attitude and public interest are most emphasized, does not highlight the applied nature of colleges, emphasizes formal representation of quality as idea.

10. The results of the research complement the field of studies on quality of higher education with the insights of the communicative approach and allow to extend the discussed integrative function of the concept of quality in the processes of higher education institution's management (Manatos, Sarrico, Rosa, 2017) and quality work (Elken, Stensaker, 2018). The research on *translation* of quality as idea into the context of the higher education institution reveals the topics of constructing the concept of quality. On the one hand, the concept of quality guarantees integration into the system (binary, national, international) and this way presupposes isomorphic attitudes towards external requirements. On the other hand, the interests of actors (stakeholders) are highlighted as the agreement on indicators and communication about priorities – the dominant meanings in the content of this concept of quality would allow the higher education institution to enhance manifestation of its strategic position.

SANTRAUKA

Temos aktualumas. Temos aktualumą pagrindžia ypatingas dėmesys, skiriamas kokybės klausimams tiek mokslinėse diskusijose, tiek Europos Sąjungos ir nacionalinėje aukštojo mokslo politikoje, tiek aukštųjų mokyklų valdymo praktikoje. Kokybės tema sureikšmina aukštojo mokslo erdvėje vykstantys pokyčiai, Bolonijos proceso siekiniai, nacionalinės aukštojo mokslo pertvarkos. Globalizacijos ir internacionalizacijos poveikis, naujosios viešosios vadybos tendencijos ir jų įtaka reformuojamai aukštojo mokslo sistemai, aukštojo mokslo vertybinių paradigų kaita skatina iš naujo svarstyti ne tik kokybės vadybos efektyvumo, kokybės užtikrinimo sistemos įgyvendinimo, kokybės kultūros plėtros aukštosiose mokyklose klausimus, bet ir pamatinius – kaip suprantama kokybė aukštojo mokslo institucijoje ir aukštajame moksle apskritai? Disertacijoje aktualizuojamas kokybės sampratos kūrimas, kuris susideda iš daugybės procesų, veikėjų sąveikų ir sąsajų tarp skirtingų kontekstų.

Kokybės sampratos konstravimo analizei komunikacinę prieigą aktualizuoja *taikomasis idėjų perkėlimas* (angl. *translation*). Ši prieiga leidžia analizuoti procesus, kai idėja iš vieno konteksto yra perkeliama į kitą, kuriame pritaikoma ir interpretuojama iš naujo. Terminas *taikomasis idėjų perkėlimas* (angl. *translation*) disertacijoje vartojamas, remiantis Barbara Czarniawska ir Bernward Joerges (1996), Kerstin Sahlin ir Linda Wedlin (2013) darbais, pagrindžiamas lietuviškas atitikmuo (pamatinis bendros reikšmės žodis *perkėlimas*, specialiąją termino reikšmę atskleidžiantys pažyminiai *taikomasis* bei *idėjų*).

Mokslinėje literatūroje (Westerheijden, Kohoutek, 2013; Stensaker, 2007; Westerheijden, Stensaker, Rosa, 2007) pagrindžiamas požiūris, kad kalbant apie kokybę ir aukštojo mokslo instituciją, tinkamesnis terminas *taikomasis idėjų perkėlimas* (angl. *translation*) negu *diegimas* (angl. *implementation*). Būtent *taikomojo*

idėjų perkėlimo prieiga leidžia dėmesį sutelkti ne į kokybę kaip procesą vadybinėje plotmėje (efektyvumo klausimai – *kaip?* – aktualizuojant diegimą), bet į kokybę kaip reikšmę diskursyvinėje plotmėje (semantikos klausimai – *kas?* – aktualizuojant sampratą). Disertacijoje siekiama nustatyti, kaip kokybės samprata konstruojama aukštojo mokslo institucijoje, pagrindžiant kokybės kaip idėjos *taikomąjį perkėlimą* į aukštojo mokslo institucijos kontekstą. Šios prieigos pasirinkimas temos analizei aktualus tuo, kad leidžia atskleisti kokybės sampratos kūrimo „semiotinę dimensiją, išryškinančią interpretacinius komponentus bei kūrybinį potencialą *taikomojo idėjų perkėlimo* procese“ (Simeone, Secundo, Schiuma, 2016, p. 3).

Aukštojo mokslo institucijų vadybos specifika išryškėja ją lyginant su verslo įmonių praktika (Kasperavičiūtė-Černiauskienė, Serafinas, 2016). Aukštojo mokslo institucijų specifiskumą pabrėžia iš verslo srities perimamos ir diegiamos įvairios naujos praktikos, modeliai (pvz., paslaugų rinkodaros, korporatyvinės socialinės atsakomybės principai etc.). Šioje aukštojo mokslo kaip *perkėlimų* platformoje centrinę vietą užima kokybė kaip idėja – jos epistemologija aukštojo mokslo atžvilgiu siejama su verslo praktika. Mokslininkai pastebi, kad kokybė kaip idėja į aukštojo mokslo erdvę (ir švietimą apskritai) buvo perkelta iš verslo ir gamybos sferos (Elassy, 2015; Valiuškevičiūtė, Žiogevičiūtė, 2006; Valiuškevičiūtė, Druskytė, Mikutavičienė, 2004; Newton, 2000, 2002; Thornhill, Lewis, Saunders, 1996), kokybės vadybos modeliai analizuojami kaip pritaikyti pagal verslo praktiką, tinkami ar netinkami aukštojo mokslo institucijoms (Blanco-Ramírez, 2015; Rosa, Sarrico, Amaral, 2012). Kokybės sąvoką, perimtą iš gamybos ir verslo, teoriniuose tyrimuose siekiama pritaikyti aukštojo mokslo specifikai, apimant tiek edukologijos, tiek vadybos teorijas (Mizikaci, 2006; Srikanthan, Dalrymple, 2003). Aukštojo mokslo institucijų veiklos problematika ir kokybės sąvokos kaita teoriniuose ir empiriniuose tyrimuose išryškinama per paradigmu kaitą (elitinis aukštasis mokslas *vice versa* masinis aukštasis mokslas), viešojo

intereso raišką (institucinė autonomija *vice versa* viešoji atskaitomybė).

Dėmesys kokybės temai šioje disertacijoje sutelkiamas į institucinį kontekstą, aktualizuojant kokybės sampratos kūrimą instituciniame kontekste. Institucinis kontekstas disertacijoje tiriamas Lietuvos valstybinių kolegijų pavyzdžiu. Kaip pabrėžia R. Pinheiro ir B. Stensaker (2014), pastaraisiais dešimtmečiais Europos aukštojo mokslo sistema patyrė daug reformų. Vienas iš sisteminių pokyčių – binarinės aukštojo mokslo sistemos sukūrimas. Aplinkos pokyčių ir reikalavimų sąlygojamas strateginis aukštųjų mokyklų pozicionavimas mokslinėje literatūroje analizuojamas dvejopai. Viena vertus, universitetų ir kolegijų raidos skirtumai nėra išryškunami, pabrėžiant analogiškais mechanizmais įgyvendinamą institucinį atsaką į valstybinę politiką (Fumasoli, Huisman, 2013). Kita vertus, strateginis pozicionavimas aktualizuojamas kaip specifinis sektoriaus (pvz., neuniversitetinio) požymis, kurį nulemia aukštojo mokslo sistemos pokyčiai ir kokybės užtikrinimo sistemos diegimas (Elken, Røsdal, 2017; Skolnik, 2016).

Koleginis sektorius kokybės sampratos konstravimo analizei pasirenkamas tikslingai kaip pavyzdys tam tikro institucinio konteksto. Svarbu pažymėti, kad koleginis sektorius labiau siejamas su darbo rinkos lūkesčių įgyvendinimu, yra labiau veikiamas specialistų rengimo tendencijų kaitos. Taikomąjį kolegijų veiklos pobūdį (kolegijos pagal tarptautinę praktiką įvardijamos kaip taikomųjų mokslų universitetai – angl. *university of applied sciences*) aktualizuoja esminės veiklos apibrėžties nuostatos, įtvirtintos Mokslo ir studijų įstatyme (2009).

Atsižvelgiant į tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenimis įtvirtintą nuostatą dėl aukštojo mokslo institucijos atsakomybės už veiklos kokybę bei moksliniame diskurse pabrėžiamą kokybės sąvokos svarbą aukštojo mokslo raidai (Kohont, Nadoh Bergoč, 2010), aktualu gilintis į pačią kokybės sampratą ir jos kūrimą aukštojoje mokykloje.

Temos iširtumas. Aukštojo mokslo kokybės tema daug analizuojama mokslinėje literatūroje – tiek užsienio mokslininkų (Elken, Stensaker, 2018; Manatos, Sarrico, Rosa, 2017; Prisacariu, Shah, 2016; Lemaitre, 2012; Filippakou, 2011; Harvey, Williams, 2010; Houston, 2010; Newton, 2010; Kemenade, Pupius, Hardjono, 2008; Saarinen, 2008; Srikanthan, Dalrymple, 2007; Lomas, 2002; Harvey, Green, 1993; etc.), tiek Lietuvos mokslininkų (Misiūnas, Stravinskienė, 2010; Adomavičienė, Pukelytė, 2010; Ruževičius, Daugvilienė, Bacevičiūtė, 2009; Serafinas, Ruževičius, 2009, 2007; Bacevičiūtė, Ruževičius, 2008; Ruževičius, Daugvilienė, Serafinas, 2008; Valiuškevičiūtė, Žiogevičiūtė, 2006; Pociūtė, 2005; etc.) darbuose. Moksliniame diskurse dėmesio kokybės temai didėjimas – ypač pastaraisiais dešimtmečiais – siejamas su pokyčiais aukštojo mokslo erdvėje (Lust, Huber, Junne, 2018; Frølich, Huisman, Slipersæter, Stensaker, Bótas, 2013; Sutić, Jurčević, 2012; Mainardes, Alves, Raposo, 2010), aktualizuojant naujosios viešosios vadybos tendencijas, lemiančias strateginio pozicionavimo (Silander, Haake, 2017), naudos ir atskaitomybės intencijas (Lust, Huber, Junne, 2018), socialinių dalininkų interesų sureikšminimą (Marić, 2013) ir marketizacijos procesus (Sutić, Jurčević, 2012; Poole, 2010) aukštojo mokslo srityje. Mokslinės literatūros analizė aukštojo mokslo kokybės klausimais leidžia teigti, kad, gilinantis į kokybės sąvokos problematiką, prireikia remtis aukštojo mokslo institucijų kokybės vadybos, kokybės užtikrinimo sistemų ir kokybės kultūros tyrimais, nes kokybės sampratos konstravimas, pasitelkiant komunikacinę priemonę, nėra nagrinėtas.

Moksliniame diskurse aukštojo mokslo kokybės tema plačiai išanalizuota kokybės vadybos ir kokybės užtikrinimo paradigmos, atskleidžiant aukštojo mokslo institucijos veiklos procesų efektyvumą, kokybės matavimo ir poveikio veiklos rezultatams svarbą. Tyrimuose išryškunami veiklos kokybės gerinimo veiksniai ir trukdžiai (Mohammad Mosadegh Rad, 2006; Newton, 2002, 2000), aktualizuojama rodiklių, patvirtinančių kokybės pasiekimą,

problematika (Njiro, 2016; Wächter *et al*, 2015), pabrėžiama socialinių dalininkų dalyvavimo aukštojo mokslo institucijos vadybos procesuose svarba (Prisacariu, Shah, 2016; Schindler, Puls-Elvidge, Welzant, Crawford, 2015; Blanco-Ramírez, 2013; Newton, 2010; Katiliute, Neverauskas, 2009; Kemenade, Pupius, Hardjono, 2008; Vlăsceanu, Grünberg, Pârlea, 2007).

Lietuvoje mokslininkai daugiau yra analizavę kokybės vadybos sistemas. Mokslo disertacijose, skirtose aukštųjų mokyklų kokybės vadybai, pagrįsta kokybės vadybos sistema kolegijoje (Misiūnas, 2008), universitetinių studijų kokybės vertinimo sistema (Savickienė, 2005), suprojektuoti internacionalizuotų studijų kokybės vertinimo parametrai (Juknytės-Petreikienė, 2011), ištirti pasirinkimui diegti ISO 9001 standartą poveikį darantys veiksniai (Kasperavičiūtė-Černiauskienė, 2014). Moksliniuose straipsniuose vertinamas kokybės vadybos procesų poveikis aukštųjų mokyklų veiklos rezultatams ir efektyvumui (Misiūnas, Stravinskienė, 2010; Serafinas, Ruževičius, 2009, 2007), kokybės kultūra operacionalizuojama per dimensijas, atliepančias kokybės vadybos funkcijas ir lygmenis (Valiuškevičiūtė, Žiogevičiūtė, 2006; Pociūtė, 2005).

Aukštojo mokslo institucijų kokybės vadybos tyrimuose atkreiptas dėmesys į tai, kad kokybės vadybos ar užtikrinimo sistemos neturi prasmės be organizacinės kultūros ir vertybių pagrindo (Veiga, Rosa, Amaral, 2011; Stensaker, 2007), kad kokybės vadybos sistemoje svarbus vaidmuo tenka lyderystei ir komunikacijai, kuriančiai bendrą supratimą ir pozityvios kokybės konotacijos palaikymą. Yra mokslinių tyrimų, aktualizuojančių ne tik kokybės vadybos veiksnius, efektyvumą aukštojo mokslo institucijoje, bet ir bendro kokybės supratimo svarbą diegiant kokybės užtikrinimo sistemas (Goff, 2017; Schindler, Puls-Elvidge, Welzant, Crawford, 2015; Žemienė, 2012). Kokybės vadybos tyrimuose aktualizuojama komunikacija, kuri lemia sistemos diegimo (Misiūnas, Stravinskienė, 2010) ir efektyvumo (Mohammad Mosadegh Rad, 2006) sėkmę, užtikrina paslaugos vartotojų informuotumą ir jų poreikių supratimą (Lagrosen, Seyyed-

Hashemi, Leitner, 2004), darbuotojų dalyvavimą ir įsitraukimą (Yavas, 1995; Thornhill, Lewis, Saunders, 1996). Minėtuose moksliniuose tyrimuose išryškėja kokybės (kokybės vadybos ar kokybės užtikrinimo sistemų) *diegimo* problematika, sureikšminanti aukštojo mokslo institucijų struktūrinius ir vadybinius pokyčius. Mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad, be kitų kokybės vadybos veiksnių (lyderystės, darbuotojų įtraukimo ir išipareigojimo kokybei etc.), akcentuojama efektyvi aukštojo mokslo institucijos komunikacija. Šioje paradigmoje aukštojo mokslo institucijos komunikacija siejama su procesų *efektyvumu*, užtikrinant informacijos sklaidą.

Institucionalizmo paradigmos tyrimai aktualizuoja ryšius su išorine aplinka ir aukštojo mokslo institucijų veikimą sistemoje. Pastarųjų kelių dešimtmečių aukštojo mokslo valdymo reformos Europoje siejamos su naujosios viešosios vadybos principų įgyvendinimu, kuris institucionalizmo teorijos terminais įvardijamas kaip spaudimas dėl atskaitomybės ir socialinių dalininkų lūkesčių patenkinimo (Manatos, Rosa, Sarrico, 2015; Paradeise, Thoenig, 2013). Mokslininkų (Elken, Stensaker, Dedze, 2018; Elken, 2017; Henningsson, Jörnsten, Geschwind, 2017; Prisacariu, Shah, 2016; Jarvis, 2014; Reale, Seeber, 2011; Papadimitriou, Westerheijden, 2010) teigimu, aukštojo mokslo institucijų patiriamas spaudimas modifikuoja kokybės supratimą ir raišką institucijos vidiniuose vadybos procesuose. Teoriniuose ir empiriniuose darbuose, kurie grindžiami institucionalizmo teorijoje įtvirtintu išorinio spaudimo supratimu, atskleidžiama, kaip aukštojo mokslo institucijos strategiškai apibrėžia savo veiklą (Frølich, Huisman, Slipersæter, Stensaker, Bótas, 2013), siekia užtikrinti savo veiklos teisėtumą ir įgyja izomorfinius pavidalus dėl patiriamo spaudimo (Fumasoli, Huisman, 2013).

Skandinaviškojo institucionalizmo požiūriu mokslinėje literatūroje apibūdinamos *keliaujančios* idėjos ir jų poveikis institucijų pokyčiams ir sprendimų priėmimo procesams (Sahlin, Wedlin, 2013). Šis požiūris

pagrindžiamas viešojo sektoriaus ir viešųjų reformų (Boxenbaum, Pedersen, 2009), aukštojo mokslo institucijų kaitos tyrimais (Gornitzka, Stensaker, 2014; Paradeise, Thoenig, 2013; Ramirez, Christensen, 2013). *Keliaujančios* idėjos koncepcija sureiškina idėjos potencialą sklisti tarp kontekstų, kuriuose, kuriant įvairių veikėjų sąveikas ir taip keičiant pradinę idėją bei pačią organizaciją, realizuojamas *taikomasis idėjų perkėlimas*. *Keliaujančių* idėjų ir *taikomojo perkėlimo* sąvokas moksliniame diskurse vienija pastangos atskleisti, kaip konstruojami identitetai (Delmestri, 2009) ir organizacijos vystymuisi reikšmingos sampratos (Boersma, van den Heuvel, van Marrewijk, 2012). Mokslinėje literatūroje išryškintos kokybės kaip metaidėjos ir *keliaujančios* idėjos tyrimo prielaidos (Stensaker, 2007; Dobosz-Bourne, Kostera, 2007), akcentuojant kokybės kaip idėjos kontekstų skirtingumą ir idėjos sklaidą įgalinančius veiksnius.

Temos ištirtumo analizė parodė, kad daug mokslininkų renkasi kokybės aukštajame moksle tematiką, tačiau tyrimo objektu pasirenkami kokybės vadybos aspektai – t. y. analizuojamas kokybės *veikimas* aukštojo mokslo institucijoje, kokybės samprata fiksuojama kaip tam tikras aukštojo mokslo institucijoje egzistuojantis požiūris į kokybę. Galima teigti, kad dėmesys aukštojo mokslo institucijos veiklos kokybei sutelkiamas į procesų ir rezultatų supratimą, apibūdinant aukštojo mokslo institucijos kokybės vadybos sistemos efektyvumą, vykdomų procedūrų poveikį matuojamiems veiklos rodikliams.

Pripažįstama, kad kokybės kaip idėjos sklaidai didelį poveikį padarė naujoji viešoji vadyba, lėmusi tam tikrą paradigmos kaitą aukštojo mokslo vadyboje, institucionalizmo pažiūriu – tam tikrą institucinį aukštųjų mokyklų atsaką į išorinį spaudimą. Teorinėje analizėje ryški nuostata, kad kokybė kaip idėja siejama su aukštojo mokslo sistemos veikėjais (socialiniais dalininkais) ir jų interesais. Tačiau nėra tyrinėtas kokybės kaip idėjos *keliajimas* tarp kontekstų (normatyvinio ir institucinio) ir *taikomasis perkėlimas* į aukštojo

mokslo institucijos kontekstą, kuriant kokybės sampratą. Kaip rodo temos iširtumo analizė, trūksta teoriškai ir empiriškai pagrįsto dėmens, kaip instituciniame kontekste formuojamas kokybės supratimas, kaip *keliujančios* idėjos forma ir turinys perkonstruojamas į kokybės sampratą.

Šioje disertacijoje aktualizuojami **mokslinio pagrindimo reikalaujantys klausimai**, kurie leistų susieti kokybės kaip *keliujančios* idėjos ir jos *taikomojo perkėlimo* į institucinį kontekstą principus į kokybės sampratos konstravimo koncepciją. Sprendžiamą **mokslinę problemą** apibrėžia klausimai: kaip aukštojo mokslo institucijos konstruoja kokybės sampratą, tuo pačiu metu atsakydamos į išorinės aplinkos reikalavimus (kokybės imperatyvus) ir subalansuodamos skirtingų aukštojo mokslo sistemos veikėjų interesus?

Tyrimo objektas – kokybės sampratos konstravimas koleginiame aukštojo mokslo sektoriuje.

Tyrimo tikslas – nustatyti kokybės sampratos specifiką ir konstravimo problematiką aukštojo mokslo institucijoje, teoriškai ir empiriškai ištyrus kokybės kaip idėjos *taikomąjį perkėlimą* į institucinį kontekstą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Identifikuoti kokybės kaip idėjos sklaidos kontekstus aukštojo mokslo sistemoje ir įvertinti jų svarbą kokybės sampratos formavimui.

2. Nustatyti kokybės kaip idėjos *keliavimo* tarp skirtingų kontekstų prielaidas ir specifiką, išryškinant veikėjų ir jų interesų vaidmenį *taikomojo idėjos perkėlimo* procese.

3. Pritaikius komunikacijos prieigą, nustatyti kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* procesus ir reikšmes, lemiančias kokybės kaip idėjos raišką aukštojo mokslo institucijoje.

4. Remiantis kokybės kaip idėjos kontekstualizavimo Lietuvos valstybinių kolegijų strateginiuose dokumentuose analize, iširti *taikomojo perkėlimo* būdus ir veikėjų interesų raišką kokybės sampratoje.

Ginamieji teiginiai:

1. Aukštojo mokslo sistemoje kokybės kaip idėjos *keliavimą* tarp kontekstų apibūdina kokybės kaip idėjos dekontekstualizavimo (tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenimis) ir kontekstualizavimo (instituciniu lygmeniu) etapai: iš aukštojo mokslo normatyvinio konteksto kokybės imperatyvas *perkeliamas* į institucinį kontekstą.

2. Kokybės kaip idėjos *taikomasis perkėlimas* instituciniame kontekste grindžiamas komunikacine prieiga, leidžiančia įvertinti (tiesioginį ir netiesioginį) aukštojo mokslo sistemos veikėjų įtraukimą į procesą ir reikšmių kūrimą.

3. Kokybės sampratos konstravimas instituciniame kontekste apima kokybės kaip idėjos *taikomąjį perkėlimą* ir *metaperkėlimą*. *Taikomasis perkėlimas* atskleidžia kokybės kaip idėjos formos tapatumą kaip atsaką į normatyviniame kontekste užkoduotą kokybės imperatyvą. *Metaperkėlimas* atskleidžia kokybės kaip idėjos turinio formavimą, kuris aktualizuoja pastangas reikšmių sistemoje apibendrinti skirtingus interesus kokybei.

4. Kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* į institucinį kontekstą rezultatas – veikėjų ir aktantų *metasusitarimas*, strateginiuose dokumentuose fiksuojamas per sutartinius veiklos kokybės rodiklius.

5. Naujosios viešosios vadybos paradigma suponuoja socialinių dalininkų vaidmens sureikšminimą aukštojo mokslo institucijos kokybės sampratos konstravime. Vyraujantis formalusis socialinių dalininkų įtraukimas į kokybės užtikrinimą aukštojo mokslo institucijose nulemia labiau vienkryptę aukštojo mokslo institucijos komunikaciją ir retorinę socialinių dalininkų interesų raišką konstruojamoje kokybės sampratoje.

Tyrimo metodika. Ieškant teorinių atskaitos taškų kokybės sampratos tyrimui aukštojo mokslo institucijose, šioje disertacijoje pasitelkiama institucionalizmo teorija ir *taikomojo idėjų perkėlimo* prieiga. Mokslinės literatūros analizė taikoma teorinio disertacijos pagrindo formavimui, analizuojant institucionalizmo ir skandinaviškojo institucionalizmo teorinės žiūros interpretacines

galimybes, apibūdinant kokybės sąvoką aukštojo mokslo erdvėje, pagrindžiant kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* prielaidas ir sąlygas. Metaanalizė leidžia apibendrinti pirminius (tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų) bei antrinius (tyrimų, apžvalgų, projektų) duomenis, kurie atveria kokybės kaip idėjos dekontekstualizavimo reikšmes. Lietuvos valstybinių kolegijų strateginių dokumentų analizė atliekama, siekiant ištirti kokybės kaip idėjos kontekstualizavimą. Ekspertų interviu vykdomas, siekiant išsiaiškinti pagrindines kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* į aukštojo mokslo institucijos kontekstą prielaidas ir veiksnius. Aprašomoji statistika, kokybinė ir kiekybinė turinio analizė taikoma analizuojant ir interpretuojant ekspertų interviu metu gautus duomenis bei dokumentų analizės duomenis. Disertacijos empirinio tyrimo dizainas grindžiamas metodų derinimu: ekspertų interviu metu gauti duomenys leidžia pagilinti aukštojo mokslo institucijų dokumentų analizę.

Disertacijos struktūra. Disertaciją sudaro įvadas, dvi dalys (teorinė ir empirinė), mokslinė diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai.

Pirmoje disertacijos dalyje aptariamos institucionalizmo teorinės nuostatos, aktualizuojama viena iš institucionalizmo atmainų – skandinaviškasis institucionalizmas. Analizuojamos skandinaviškojo institucionalizmo įžvalgos, kurios pagrindžia *taikomojo idėjų perkėlimo* prieigą aukštojo mokslo institucijos kokybės sampratos tyrimui. Apibendrinami *taikomojo idėjų perkėlimo* paradigmos tyrimai ir jų rezultatai, atskleidžiant dvi kryptis: horizontalųjį ir vertikalųjį *perkėlimą*, nes būtent pastarojo varianto raiškos analizuojamos empirinėje disertacijos dalyje. Išryškinant kokybės kaip idėjos specifiką aukštajame moksle, pateikiama mokslinės literatūros analizė, apibendrinanti pagrindines teorines kokybės diskurso temas aukštojo mokslo erdvėje. Šioje dalyje, išanalizavus mokslinę literatūrą, apibūdinamos kokybės kaip idėjos charakteristikos, identifikuojami kokybės kaip idėjos sklaidos

kontekstai ir apibendrinamas aukštojo mokslo sistemos veikėjų vaidmuo.

Antroje disertacijos dalyje pateikiami empirinio tyrimo rezultatai. Siekiant išanalizuoti disertacijos tyrimo objektą, konstruojamas trijų etapų tyrimas. Du pirmieji etapai atitinka *taikomojo idėjos perkėlimo* analizės logiką: pirmasis etapas skirtas kokybės kaip idėjos dekontekstualizavimo tyrimui (nagrinėjami tarptautiniai ir nacionaliniai dokumentai, aukštojo mokslo tyrimai ir apžvalgos), antrajame etape tiriamas kokybės kaip idėjos kontekstualizavimas Lietuvos valstybinių kolegijų atveju. Kokybės sampratos sukūrimas ir įtraukimas į aukštojo mokslo institucijos vadybos sistemą reikalauja plačios apimties dokumentavimo – formaliosios ir struktūrinės kokybės kaip idėjos raiškos. Į tyrimo imtį įtraukiami 12-os Lietuvos valstybinių kolegijų strateginiai dokumentai (strateginiai ir veiklos kokybės gerinimo planai, kokybės politikos dokumentai). Dokumentų analizei pasitelkiamos *apdorojimo nuostatos* (angl. *editing rules*; Sahlin, Wedlin, 2013), kurios leidžia ištirti kokybės kaip idėjos reikšmių formulavimo ir kontekstualizavimo dėsningumus Lietuvos valstybinių kolegijų strateginiuose dokumentuose. Trečiajame tyrimo etape vykdomas ekspertų interviu, siekiant išsiaiškinti pagrindines kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* į aukštojo mokslo institucijos kontekstą prielaidas ir veiksnius. Į tyrimą įtraukti ekspertai, galintys atskleisti kokybės kaip idėjos sklaidos įžvalgas tarptautiniu, nacionaliniu ir instituciniu lygmenimis.

Mokslinėje diskusijoje pateikiama kokybės sampratos konstravimo aukštojo mokslo institucijoje tyrimo rezultatų analizė, interpretuojant ekspertų interviu metu gautus duomenis ir aktualizuojant mokslinių tyrimų lauką papildančias disertacijos įžvalgas.

Teorinis reikšmingumas ir mokslinis naujumas. Kokybės sampratos konstravimas aukštojo mokslo institucijoje kaip mokslinių tyrimų objektas nėra tyrinėtas. Iki šiol kokybės kaip idėjos sklaida buvo akcentuojama per *diegimo* charakteristikas, išryškinant socialinių dalininkų įtraukimą į aukštosios mokyklos kokybės

vadybos procesus. Šios disertacijos teorinį reikšmingumą pagrindžia išplėstas aukštojo mokslo institucijos kokybės kaip idėjos prasminis laukas. Teorinį reikšmingumą liudija tai, kad ne tik teoriškai ir empiriškai pagrįstas kokybės kaip idėjos *taikomasis perkėlimas* instituciniu lygmeniu, bet ir pasiūloma *metaperkėlimo* sąvoka, atskleidžianti kokybės sampratos konstravimo aukštojo mokslo institucijoje esmę.

Mokslinį naujumą pagrindžia tai, kad, tęsiant kokybės kaip idėjos tyrinėjimus, išryškinama kokybės kaip idėjos sklaida tarp kontekstų ir pritaikymas instituciniame kontekste: disertacijoje remiamasi kokybės kaip *keliaujančios* idėjos interpretacijomis ir *taikomojo perkėlimo* teorine prieiga. Įvertinant tai, kad kokybė kaip idėja daugiareikšmė ir kontekstuali, formuojama atitinkamų veikėjų skirtinguose kontekstuose, šioje disertacijoje siekiama į kokybės sampratą pažvelgti naujai konstravimo aspektu. Pažymėtina, kad moksliniuose tyrimuose nėra atskleista, *kaip* kokybė kaip idėja perduodama iš vieno konteksto į kitą ir *kaip* vyksta idėjos institucionalizavimas aukštojoje mokykloje. Aktualu tyrinėti mokslinę kokybės kaip idėjos sklaidos aukštojo mokslo sistemos lygmenimis problemą, kuriai savitų įžvalgų suteikia *taikomojo idėjų perkėlimo* (angl. *translation*) teorinė prieiga. Šiuo metu stokojama empiriškai pagrįstų kokybės institucionalizavimo tyrimų, leidžiančių atskleisti kokybės kaip idėjos raišką aukštojo mokslo institucijų strateginiuose dokumentuose.

Taikomojo idėjų perkėlimo prieiga Lietuvos moksliniame diskurse dar nėra aktualizuota, nėra šia prieiga grindžiamų tyrimų komunikacijos ir informacijos moksluose. Disertacijoje vartojamų terminų apibrėžčių Lietuvos mokslinėje terminologijoje nepakanka, todėl pateikiamas siūlomų vartoti lietuviškų atitikmenų sąrašas.

Disertacinis tyrimas pasižymi **praktiniu reikšmingumu**, nes pateikta kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* analizė gali būti pasitelkiama aukštojo mokslo institucijų strateginiams sprendimams bei kokybės politikai formuluoti.

Tyrimo apribojimai. Teorinė kokybės sąvoka analizuojama kaip bendrai taikoma ir universitetams, ir kolegijoms. Empirinis tyrimas modeliuojamas pagal koleginio sektoriaus atvejį, t. y. analizuojamas kokybės sampratos konstravimas, remiantis Lietuvos valstybinių kolegijų pavyzdžiu, tačiau pagrindžiant potencialų apibendrinamąjį kokybės sampratos konstravimo pobūdį. Nors disertacinis tyrimas tikslingai orientuojamas į koleginį sektorių ir kokybės sampratos kontekstualizavimą Lietuvos valstybinių kolegijų atveju, disertacijos pavadinime formuluojama vietos aplinkybės vienaskaita – aukštojo mokslo institucijoje. Ši formuluotė leidžia išryškinti aukštojo mokslo institucijos poziciją apskritai ir apibendrinamąją analizės tendenciją – universitetai ir kolegijos, sudarantys binarinę aukštojo mokslo sistemą Lietuvoje, veikia tokiais pat aplinkos sąlygomis, jiems taikomi analogiški veiklos teisėtumo, kokybės užtikrinimo reikalavimai ir kt.

Rezultatų apibendrinimas. Atlikta empirinio tyrimo (ES ir nacionalinių dokumentų, Lietuvos valstybinių kolegijų strateginių dokumentų, ekspertų interviu) duomenų analizė leidžia apibendrinti kokybės sampratos konstravimo ypatumus. Analizuojant kokybės kaip idėjos *taikomąjį perkėlimą* į institucinį kontekstą, išryškėjo, kad 1) kokybės kaip idėjos *keliavimą* modeliuoja kokybės užtikrinimo sistema, kuri apibrėžia tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenimis naudojamus politinės galios instrumentus kaip aukštojo mokslo reguliavimo kontekstą; 2) instituciniu lygmeniu kokybė kaip idėja, *perkeliamą* aukštojo mokslo institucijos kontekste, atspindi aukštosios mokyklos atsaką į kokybės imperatyvą.

Tarptautiniuose ir nacionaliniuose dokumentuose, kurie reglamentuoja aukštąjį mokslą, kokybė kaip idėja išreiškiama formaliai – fiksuojamas kokybės imperatyvas aukštojo mokslo institucijai. Tyrimo rezultatai leidžia apibūdinti tarptautinį ir nacionalinį lygmenis kaip normatyvinį kontekstą, kuriame veikia ir kokybės kaip idėjos *keliavimą* įgalina įvairios institucijos (formuojančios ir įgyvendinančios aukštojo mokslo politiką) ir veikėjų tinklai (aukštųjų mokyklų asociacijos). Šiems veikėjams

priskiriamos kokybės kaip idėjos formulavimo ir tarpininkavimo funkcijos *taikomajame perkėlime*. Tyrimo rezultatai rodo, kad aukštojo mokslo institucijos kokybės samprata negali būti analizuojama atsietai nuo tarptautiniame ir nacionaliniame lygmenimis formuluojamų kokybės imperatyvų. Tarptautinis lygmuo gali būti apibūdintas kaip generalizuotų susitarimų laukas, į kurį reikia atsižvelgti ir suprasti, kas vyksta aukštojo mokslo erdvėje, kokios vystymosi kryptys išryškintamos, kokie interesai sureikšminami ir pan. Nacionalinėje politikoje socialinių dalininkų interesai apibendrintai išreiškiami, formuluojant aukštojo mokslo tikslus, nacionalinės aukštojo mokslo politikos prioritetus.

Kokybės kaip idėjos kontekstualizavimo instituciniu lygmeniu (Lietuvos valstybinių kolegijų strateginiuose dokumentuose) tyrimo rezultatai leidžia apibrėžti esmines kokybės kaip idėjos *perkėlimo* kolegijų sektoriuje prasmes: kokybė suprantama kaip pagrindines aukštojo mokslo institucijos veiklas apibendrinanti reikšmė, atskleidžianti vietą aukštojo mokslo sistemoje. Analizuojamuose aukštųjų mokyklų dokumentuose išryškėja kokybės reikšmių sistema, kuri apibrėžia prioritetus ir veiklos sritis pagal nacionaliniu lygmeniu priskirtą institucinę misiją ir apibūdina raidos kryptis pagal tarptautinius reikalavimus.

Kokybės reikšmių sistema Lietuvos valstybinių kolegijų strateginiuose dokumentuose formuojama pagal tris pagrindinius požiūrius į kokybę: valstybinį / visuomeninį, akademinį bei ekonominį (darbo rinkos / darbdavių). Dominuojantis valstybinis / visuomeninis požiūris kokybės sampratoje sureikšmina visuotinio gėrio kūrimo ir atitikties (sertifikavimo ir akreditavimo) reikšmes – tyrimo radiniai kokybės sampratoje išryškina Lietuvos valstybinių kolegijų orientaciją į valstybės interesą, grindžiamą atskaitomybės ir atsakomybės kategorijomis. Tai atliepia mokslininkų įžvalgas, kad aukštojo mokslo institucijose kokybė kaip idėja sureikšmina dėmesį išoriniams socialiniams dalininkams (Elken, 2017), atsakomybės ir atskaitomybės įgyvendinimui.

Empirinio tyrimo rezultatai rodo, kad aukštojo mokslo kokybės sampratos turinį sudarančių reikšmių pagrindas yra tam tikri interesai, grindžiami vertės (suteikiamos / įgyjamos aukštojo mokslo institucijoje) požiūriu. Kaip rodo analizuojami duomenys, aukštojo mokslo kokybės sampratai formuoti svarbūs du atskaitos taškai: aukštojo mokslo institucijos resursai (angl. *input*) ir rezultatai (angl. *output*). Tyrimo metu atlikti ekspertų interviu leidžia teigti, kad tarptautinio ir nacionalinio lygmens ekspertai akcentavo į rezultatus orientuotą kokybės sampratą, o institucinio lygmens ekspertai (ypač kolegijų vadovai) aukštojo mokslo kokybės sampratoje aktualizavo resursų elementus. Pastaroji kokybės samprata išryškina kolegijų pastangas konkuruoti dėl resursų (geresnio pasirengimo studentų, aplinkos kūrimo ir profesionalesnių dėstytojų), taip suponuojant kokybės sampratą kaip kokybiškais resursais pagrįstą institucijos veiklos kryptį.

Tyrimo rezultatai rodo, kad kokybės samprata grindžiama sutartiniais dalykais. *Susitarimo* aspektas pabrėžia ir strateginę kokybės reikšmę, ir *taikomojo idėjų perkėlimo* esmę. Tyrimo rezultatai pagrindžia tai, kad kokybės sampratos konstravimo negalima analizuoti atsietai nuo strategijos ir kokybės vadybos aukštojo mokslo institucijoje. Empirinis tyrimas leidžia teigti, kad susitarimas vyksta *taikomojo idėjos perkėlimo* metu, nes rezultatas – kontekstualizuota kokybės samprata – atskleidžia apibendrintus veikėjų interesus. Kokybės sampratos konstravimas aukštojo mokslo institucijoje išryškina dvejopą komunikacijos funkciją: viena vertus, komunikacija aukštojo mokslo institucijoje padeda formuoti sisteminių požiūrį į kokybę, kita vertus, per komunikacines veiklas formuluojamas atsakas išorinei aplinkai (socialiniams dalininkams) apie kokybės lygį (lūkesčių patenkinimą).

Kokybė kaip idėja *perkeliamą* į aukštojo mokslo institucijos strateginius dokumentus dėl dviejų pagrindinių priežasčių: kaip izomorfiško pavidalo garantuotas integravimasis į sistemą (binarinę, nacionalinę, tarptautinę) ir socialinių dalininkų interesų išryškkinimas

(susitarimas dėl rodiklių ir komunikavimas apie veiklą per kokybės sampratą). Pritaikius *taikomojo idėjų perkėlimo* kaip interesų susidūrimo (kokybės kaip idėjos atveju – socialinių dalininkų interesų susidūrimo) supratimą, susitarimas traktuojamas kaip esminis pasirinkimas, nulemiantis kokybės sampratos turinyje dominuojančias reikšmes.

Išvados

Šioje disertacijoje požiūris į aukštojo mokslo institucijos kokybės sampratos konstravimą kaip į komunikacinį procesą įtvirtinamas remiantis: a) *taikomojo idėjų perkėlimo* prieiga, kuri leidžia tirti idėjų sklaidos ir pritaikymo skirtinguose kontekstuose procesus, veikėjų įtaką idėjų *perkėlimo* procesui ir idėjos pritaikymui naujame kontekste; 2) empiriniu tyrimu, kuris leidžia įvertinti kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* veiksmus aukštojo mokslo sektoriuje ir kokybės kaip idėjos raišką Lietuvos valstybinių kolegijų strateginiuose dokumentuose. Pagrindiniai kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* parametrai, pagal kuriuos disertacijoje apibūdinamas kokybės sampratos konstravimas aukštojo mokslo institucijoje, yra šie: kokybės kaip idėjos sklaidos kontekstai (normatyvinis ir institucinis); kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* procesai (procesų veiksniai, etapai ir veikėjai); *taikomojo idėjos perkėlimo rezultatai* (forma ir turinys, kokybės artefaktas ir kokybės samprata).

1. Kokybės kaip idėjos kontekstų specifiškumą pagrindžia aukštojo mokslo sistemos ir aukštojo mokslo institucijų raidos aspektai, kuriuos išryškina kintantys reikalavimai ir lūkesčiai aukštajam mokslui. Kokybės kaip idėjos *keliavimo* potencialą pabrėžia idėjos atsiradimas pramonės ir verslo sektoriuje ir vėlesnis pritaikymas aukštojo mokslo institucijų veiklai: į aukštojo mokslo erdvę kokybė kaip idėja buvo *perkelta* analogiškomis problemoms spręsti tuo metu, kai aukštojo mokslo sektoriuje buvo pradėti taikyti rinkos reguliavimo ir ekonominio naudingumo principai.

2. Disertacijoje pasitvirtino nuostata kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* analizei atskirti normatyvinį kontekstą (apimančią tarptautinį ir nacionalinį aukštojo mokslo sistemos lygmenis) ir institucinį kontekstą. Aukštojo mokslo srityje kokybė kaip idėja formalizuojama tarptautiniu lygmeniu, nacionalinėje politikoje apibrėžiami aukštojo mokslo tikslai ir kokybės užtikrinimo reikalavimai. Teorinė kokybės kaip idėjos analizė ir empirinis tyrimas leidžia tarptautinį ir nacionalinį lygmenis vertinti kaip bendrą normatyvinį kontekstą, kurį formuoja politinė galia ir jos veikėjai (aukštojo mokslo politikos kūrėjai ir įgyvendintojai). Normatyviniame kontekste veikia pavieniai veikėjai ir tam tikros struktūrinės jėgos (pvz., asociacijos, darbo grupės ir pan.). Pažymėtina, kad kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* procese galima apibūdinti ir tarpininkų vaidmenį (pvz., kokybės užtikrinimo gairės kaip aktantas, kokybės vertinimo agentūra kaip institucinis veikėjas).

3. Normatyviniame kontekste veikiančių veikėjų vaidmenį kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* procese apibūdina siuntėjo pozicija – „išstumti“ idėją ir įgalinti jos sklaidą per struktūrinius mechanizmus, reguliuojamąją funkciją. Kokybė kaip idėja normatyviniame kontekste dekontekstualizuojama ir abstrahuojama – taip ji įgyja kokybės imperatyvo formą ir teigiamos konotacijos reikšmes. Kokybės imperatyvas – bendro pobūdžio intencija, kuri sureikšmina aukštojo mokslo institucijos atsakomybę už misijos ir keliamų reikalavimų įgyvendinimą. Aukštojo mokslo sistemos veikėjų interesai yra apibendrinti nacionaliniame lygmenyje, akcentuojant aukštojo mokslo tikslus, orientaciją į darbo rinkos poreikius ir visuotinio gėrio kūrimą.

4. Kokybės kaip idėjos *taikomasis perkėlimas* aukštojo mokslo institucijos kontekste grindžiamas komunikacine prieiga, leidžiančia analizuoti procesus (veikėjų dalyvavimą *perkeliant* idėją) ir reikšmes (kokybės kaip idėjos *perkėlimo* semantiką). *Taikomąjį idėjos perkėlimą* nuo idėjos *keliavimo* atskiria esminė komunikacinė sąlyga – aktyvus procesas, reikšmių kaita. Tyrimas atskleidė, kad kokybės

kaip idėjos *taikomąjį perkėlimą* instituciniame kontekste įgalina veikėjai ir jų interesų raiška. Išlaikant komunikacinės priegigos logiką, tyrimas leidžia identifikuoti veikėjus kaip proceso iniciatorius ir vykdytojus, o jų interesus kaip reikšmių formavimo pagrindą. Aukštojo mokslo institucijos kokybės vadyboje veikiantys veikėjai: vadovybė, darbuotojai (akademiniš ir kitas personalas), studentai, alumnai ir darbdaviai – tiesiogiai arba netiesiogiai dalyvauja ir kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* procese, ir jų interesai modeliuoja potencialias reikšmes kokybės sampratoje. Kalbant ne tik apie kokybės kaip idėjos sklaidą ir pritaikymą instituciniame kontekste, bet ir kokybės sampratos konstravimą, atsiranda būtinybė įvertinti skirtingus veikėjus ir jų interesus, susijusius su aukštuoju mokslu apskritai ir su aukštosios mokyklos veiklos rezultatais. Disertacijoje pasiteisino nuostata apibendrinti interesų grupes (valstybė, darbo rinka, aukštojo mokslo institucijos akademinė bendruomenė) ir atskleisti jų požiūrių įtaką kokybės kaip idėjos kaitai.

5. Atlikta empirinio tyrimo (tarptautinių ir nacionalinių dokumentų, Lietuvos valstybinių kolegijų strateginių dokumentų analizė, ekspertų interviu) duomenų analizė leidžia atsakyti į klausimą, kaip kontekstualizuojama kokybė kaip idėja aukštojo mokslo institucijoje. Institucinį kontekstą apibūdina kokybės vadybos tikslai ir procesai, kurie yra bendros aukštojo mokslo institucijos vadybos dalis. Kokybė kaip idėja iš aukštojo mokslo normatyvinio konteksto į institucinį kontekstą *perkeliamą* pagal kokybės užtikrinimo sistemos procedūras. Instituciniame kontekste, *perkeliant* kokybę kaip idėją, būtina tinklinė sąveika (formali ir neformali komunikacija, įtraukianti veikėjus į kokybės kaip idėjos svarstymą), kad būtų galima ne tik įgyvendinti kokybės užtikrinimo procedūras, bet ir kontekstualizuoti kokybę kaip idėją aukštojoje mokykloje.

6. Tiriant kokybės kaip idėjos *taikomąjį perkėlimą* į institucinį kontekstą, išryškėjo skirtingos kokybės kaip idėjos formos ir turinio *taikomojo perkėlimo* pakopos. Kaip parodė tyrimo rezultatai, kokybės sampratos konstravimui kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo*

nepakanka. Kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* instituciniame kontekste rezultatas rodo kokybės kaip idėjos reprezentavimą. Kad būtų konstruojama kokybės samprata, reikalingas *metaperkėlimas* – t. y. paraleliai vykstantis reikšmių sistemos ir kokybės kaip idėjos turinio kūrimas, kuris vyksta abipusės ar tinklinės komunikacijos procese, kai reikšmės kuriamos per interakcijas ir interpretacijas.

7. Instituciniame kontekste kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* veikėjų vaidmuo apibrėžiamas ne tik jų funkcijomis (dalyvavimu, įsitraukimu – kaip kokybės vadyboje), bet ir implicitiška jų interesų raiška, kuri nulemia papildomų *perkėlimų* – arba *metaperkėlimo* – būtinybę. Kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* instituciniame kontekste veikėjams priskiriamas dvejopas vaidmuo: jie dalyvauja tiesiogiai procesuose ir / arba dalyvauja netiesiogiai, išreiškdami savo interesus ir lūkesčius dėl kokybės. Įvertinant socialinių dalininkų svarbų vaidmenį aukštojo mokslo institucijos kokybės vadyboje ir *taikomojo perkėlimo* veikėjų sureikšminimą, kokybės sampratos konstravimo procese socialiniai dalininkai suprantami kaip veikėjai, o jų (ar jų grupių) interesai, darantys įtaką kokybės sampratai – kaip aktantai.

8. Atlikus tyrimą nustatyta, kad Lietuvos valstybinėse kolegijose konstruojamai kokybės sampratai didžiausią poveikį turi valstybinis reguliavimas – kaip prioritėtinės kokybės sampratoje atskleidžiamos atitikties reikšmės pagrindžia kolegijų legitimacijos ir įsitvirtinimo aukštojo mokslo sistemoje siekinius. Empirinio tyrimo duomenų analizė leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos valstybinių kolegijų dokumentuose fiksuojama kokybės samprata grindžiama procedūriniumi kokybės užtikrinimo veikimu. Kaip parodė tyrimo rezultatai, kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* instituciniame kontekste rezultatas – kokybės artefaktas (formalizuota kokybės kaip idėjos raiška). Mimetiškumas (naudojant etiketes) kokybės kaip idėjos raiškoje žymi tapačias formas, kurias pasirenkamos siekiant komunikuoti atskaitomybę.

9. Kokybės kaip idėjos *metaperkėlimo* rezultatas – kokybės sampratoje išryškėję apibendrinti veikėjų interesai. Tyrimas rodo, kad *metaperkėlimas* kokybės sampratoje rodo institucines pastangas subalansuoti valstybinį, rinkos ir akademinį požiūrius. Kadangi kokybės kaip idėjos *keliavimas* vyksta pagal formaliai užkoduotą kokybės užtikrinimo logiką, skirtą realizuoti naujosios viešosios vadybos paradigmos intencijas, tai paaiškina kokybės sampratoje dominuojantį valstybinį požiūrį. Kiti požiūriai, turintys įtakos kokybės sampratos konstravimui, yra rinkos požiūris ir akademinis požiūris. Akademinis požiūris kokybės sampratoje aktualizuoja dėstymo kokybę ir į studentus orientuotą mokymą, darbo rinkos (darbdavių) požiūris potencialiai atspindi taikomąjį kolegijų veiklos pobūdį. Kokybės kaip idėjos *metaperkėlimą* pagrindžiantis veikėjų interesų derinimas, kai labiausiai akcentuojami valstybinis požiūris ir viešasis interesas, neišryškina kolegijų taikomojo pobūdžio, pabrėžia formalųjį kokybės kaip idėjos reprezentavimą.

10. Atlikto tyrimo rezultatai papildoma aukštojo mokslo kokybės tyrimų lauką komunikacinės prieigos išvalgomis ir leidžia praplėsti diskutuojamą integruojamąją kokybės sampratos funkciją aukštojo mokslo institucijos vadybos (Manatos, Sarrico, Rosa, 2017) ir darbo su kokybe (Elken, Stensaker, 2018) procesuose. Kokybės kaip idėjos *taikomojo perkėlimo* į aukštojo mokslo institucijos kontekstą tyrimas atskleidžia kokybės sampratos konstravimo problematiką. Viena vertus, kokybės samprata garantuoja integraciją į sistemą (binarinę, nacionalinę, tarptautinę) ir taip suponuoja izomorfiškas nuostatas išorinių reikalavimų atžvilgiu. Kita vertus, veikėjų (socialinių dalininkų) interesai išryškinami kaip susitarimas dėl rodiklių ir komunikavimas apie prioritetus – šios kokybės sampratos turinyje dominuojančios reikšmės leistų aukštojo mokslo institucijai labiau išreikšti strateginę poziciją.

LIST OF PUBLICATIONS / PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

In peer-reviewed scientific publications / Recenzuojamuose mokslo leidiniuose:

1. Tamutienė, L. & Matkevičienė, R. (2019). Concept of quality as an idea in higher education sector: how criteria of quality assurance are communicated in webpages of higher education institutions in Lithuania and Latvia. *Acta Prosperitatis*, 10 (accepted). Turība University. ISSN 1691-6077.

2. Tamutienė, L. (2018). Kokybės kaip idėjos raiška aukštojo mokslo institucijų strateginiuose dokumentuose. *Mokslas ir edukaciniai procesai*, 2 (27), 77-84. ISSN 2345-0681.

3. Tamutienė, L. ir Matkevičienė, R. (2018). Kokybės samprata aukštajame moksle: kokybės kaip idėjos raiškos aukštųjų mokyklų strateginiuose dokumentuose analizė. *Informacijos mokslai*, 83, 8-23. Vilniaus universitetas. ISSN 1392-0561, eISSN 1392-1487.

4. Šedžiuvienė, N. & Tamutienė, L. (2016). Strategic dimensions of quality culture in higher education institution. *Professional studies: theory and practice*, 1 (16), 21–26. Šiauliai State College, Tallinn University of Applied Sciences. ISSN 2424-5321.

5. Tamutienė, L. (2011). Kokybės diskursas aukštojo mokslo institucijoje: prasmieniai kontekstai ir metodologinės prieigos. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, 8, 292–301. Šiaulių valstybinė kolegija. ISSN 1822-3648.

6. Tamutienė, L. (2010). Aukštosios mokyklos darbuotojų įtraukimas į kokybės tobulinimo procesus: organizacinės komunikacijos aspektas. *Studijos šiuolaikinėje visuomenėje*, 1, 95–103. Šiaurės Lietuvos kolegija. ISSN 2029-431X.

In peer-reviewed foreign international conference proceedings / Recenzuojamoje užsienio tarptautinės konferencijos medžiagoje:

Tamutienė, L. & Matkevičienė, R. (2019). The Idea of Quality Translated: Explication of Competing Options in Higher Education Institutions. *Proceedings of the 33rd International Business Information Management Conference (33rd IBIMA)*. ISBN: 978-0-9998551-2-6 (*accepted*).

Presentations in international (1-3) and national (4) scientific conferences / Pranešimai tarptautinėse (1-3) ir nacionalinėje (4) mokslinėse konferencijose:

1. *Quest for excellence: understanding the quality idea through translation into institutional context*. 40th Annual EAIR Forum „Competition, Collaboration and Complementarity in Higher Education“ in Budapest (Hungary), on August 26–29, 2018.

2. *Communication in the context of quality culture development in higher education institution*. 39th Annual EAIR Forum „Under pressure? Higher Education Institutions Coping with Multiple Challenges“ in Porto (Portugal), on September 3–6, 2017.

3. *Developing Quality Culture in Higher Education Institution*. International Scientific and Practical Conference „Modern information-communication technologies“ in Ukrainian State University of Telecommunications, Kiev (Ukraine), on November 17–20, 2015.

4. *Komunikacijos vaidmuo aukštojo mokslo institucijos kokybės vadybos sistemoje*. VU Komunikacijos fakulteto Informacijos ir komunikacijos instituto nacionalinė mokslinė konferencija „Informacijos ir komunikacijos teorijos ir praktikos raiškos’ 2015“, 2015 m. kovo 19 d. Vilniuje.

SHORT INFORMATION ABOUT THE CANDIDATE / TRUMPOS ŽINIOS APIE DISERTANTĘ

Education / Išsilavinimas:

2009–2018 part-time doctoral studies at the Faculty of Communication of Vilnius University / iššęstinęs doktorantūros studijos Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete

2007 – a Master’s degree in Education Studies at Šiauliai University / edukologijos magistras Šiaulių universitete

2002 – a Master’s degree in Philology at Šiauliai University / filologijos magistras Šiaulių universitete

1999 – a Bachelor’s degree in Education Studies at Šiauliai University / edukologijos bakalauras Šiaulių universitete

Work experience / Darbo patirtis:

Since / Nuo 2005 – Šiauliai State College, deputy director for strategic development (since 2008), lecturer / Šiaulių valstybinė kolegija, direktoriaus pavaduotoja strateginei plėtrai (nuo 2008), lektorė

1999–2004 Šiaulių Lieporių vidurinė mokyklos mokytoja / teacher at Šiauliai Lieporiai secondary school

Scientific Trips / Mokslinės išvykos:

Guest researcher at Nordic Institute for Studies in Innovation, Research and Education (NIFU) in Oslo (Norway), on November 13–19, 2016. Topic: quality of higher education. Local host: Dr. Mari Elken.

Scientific camp „Smithy of Ideas“ in Trakai, on June 30–July 3, 2011.

Seminar for doctoral students at European Public Relation and Research Association (EUPRERA) in York (Great Britain), on September 10–13, 2011.

Contact information / Kontaktinė informacija
lina.tamutiene@gmail.com

Vilniaus universiteto leidykla
Universiteto g. 1, LT-01513 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt,
www.leidykla.vu.lt
Tiražas 45 egz.